

CIGÜELA SOLA, Javier. *Exclosos i transparentats. Del panòptic a la pantalla digital*. València: Institució Alfons el Magnànim, Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació, 2017. Estudis Universitaris, 150. 228 pàgs- [12,5 x 21,5].

La història de les societats és també la història dels seus mecanismes d'exclusió i control. Des de la Grècia clàssica, pensadors com Aristòtil i Plató tracten el tema de l'expulsió dels espais compartits (polítics, públics...) d'aquelles persones no considerades com a parts integrants de la comunitat (esclaus, dones...); una qüestió que ha acompanyat el debat i la pràctica de totes les comunitats humanes al llarg de la història. La pràctica de l'exclusió social "ha estat històricament un fenomen permanent, però també canviant". L'exclusió ha estat un mecanisme recurrent per donar forma a les societats, però s'ha anat adaptant a les creences, les cosmovisions i els interessos dels diferents grups socials.

El present llibre ens presenta l'evolució d'aquest fenomen, des de la modernitat, on la institució preferent d'exclusió i control social seria la presó -d'acord amb els paràmetres de la societat industrial i el model organitzatiu de la fàbrica- fins a l'era digital, on l'Estat i les institucions de vigilància externalitzen aquest control gràcies a les tecnologies de la informació i la comunicació; passant per diferents tipus de pràctiques i centres com la presó panòptica, seguint el model de Jeremy Bentham, o els camps de concentració de l'Alemanya nazi. El llibre tampoc oblidava les institucions vinculades a la classificació i vigilància d'aquells individus amb conductes considerades estranyes i perilloses sota el concepte de bogeria i que han donat forma a la *Nau dels folls* o el psiquiàtric. El repàs històric que realitza l'autor del llibre, Javier Cigüela Sola, es complementa amb exemples històrics propers a la nostra realitat per poder donar forma a les reflexions teòriques apuntades, com són les referències a la Presó Model de València com a exemple d'arquitectura intencional, els edictes valencians del 1830 sobre la mendicitat, o la legislació espanyola sobre l'empresonament telemàtic del 2006. La reflexió final del llibre és el crit d'alerta sobre la nostra proximitat al que podríem anomenar el panòptic digital. La voluntat de conèixer la major part d'aspectes possibles de la vida de les persones sota vigilància ha estat una constant al llarg de la història, però és precisament en l'era digital on aquesta voluntat pot arribar a un extrem de veritable transparència per part dels vigilats. Per a Bentham "Allò ideal, allò perfecte seria que cada persona fóra vigilada a totes hores. Com que això és impossible, el següent que s'ha d'aspirar és que en tot moment el reclús tinga raons per a creure's vigilat i siga incapaç de tenir proves del contrari". Precisament, amb la tecnologia dels programes d'infiltració massiva, les polseres electròniques, les càmeres de seguretat, els dispositius GPS i les futures possibilitats associades als dispositius *cyborg*, desapareixerà la incertesa sobre la nostra condició de vigilats, perquè tindrem la certesa que som objecte de vigilància, no tant per persones, sinó per programes informàtics o algoritmes. Una vigilància que aniria lligada a l'empresonament virtual (amb zones d'exclusió per als empresonats) i que s'adaptaria a la nova era del capitalisme digital, on

la transparència de les nostres accions davant dels nous sistemes de vigilància permetrà deixar enrere institucions com la presó com a mecanisme de control social, però sempre tenint present, com apunta l'autor que "*en la història de l'exclusió i de la vigilància no hi ha passos arrere*".

IHE

(Secretaria de la Revista)

Traducción de la reseña anterior:

La historia de las sociedades es también la historia de sus mecanismos de exclusión y control. Desde la Grecia clásica, pensadores como Aristóteles y Platón tratan el tema de la expulsión de los espacios compartidos (políticos, públicos...) de aquellas personas no consideradas como partes integrantes de la comunidad (esclavos, mujeres...); una cuestión que ha acompañado el debate y la práctica de todas las comunidades humanas a lo largo de la historia. La práctica de la exclusión social "*ha estat històricament un fenomen permanent, però també canviant*". La exclusión ha sido un mecanismo recurrente para dar forma a las sociedades, pero se ha ido adaptando a las creencias, las cosmovisiones y los intereses de los diferentes grupos sociales.

El presente libro nos presenta la evolución de este fenómeno, desde la modernidad, donde la institución preferente de exclusión y control social sería la prisión -de acuerdo con los parámetros de la nueva sociedad industrial y el modelo organizativo de la fábrica- hasta la era digital, donde el Estado y las instituciones de vigilancia externalizan este control gracias a las tecnologías de la información y la comunicación; pasando por diferentes tipos de prácticas y centros como la prisión panóptica, siguiendo el modelo de Jeremy Bentham, o los campos de concentración de la Alemania nazi. El libro tampoco olvida las instituciones vinculadas a la clasificación y vigilancia de aquellos individuos con conductas consideradas extrañas y peligrosas bajo el concepto de locura y que han dado forma a la *Nave de los locos* o el psiquiátrico. El repaso histórico que realiza el autor del libro, Javier Cigüela Sola, se complementa con ejemplos históricos cercanos a nuestra realidad para poder dar forma a las reflexiones teóricas apuntadas, como son las referencias a la Prisión Modelo de Valencia como ejemplo de arquitectura intencional, los edictos valencianos del 1830 sobre la mendicidad, o la legislación española sobre el encarcelamiento telemático del 2006.

La reflexión final del libro es el grito de alerta sobre nuestra proximidad a lo que podríamos denominar el panóptico digital. La voluntad de conocer la mayor parte de aspectos posibles de la vida de las personas bajo vigilancia ha sido una constante a lo largo de la historia, pero es precisamente en la era digital donde esta voluntad puede llegar a un extremo de verdadera transparencia por parte de los vigilados. Para Bentham "*Allò ideal, allò perfecte seria que cada persona fóra vigilada a totes hores. Com que*

ÍNDICE HISTÓRICO ESPAÑOL

ISSN: 0537-3522

CEHI- Universitat de Barcelona (juliol 2018)

això és impossible, el següent que s'ha d'aspirar és que en tot moment el reclus tinga raons per a creure's vigilat i siga incapaç de tenir proves del contrari". Precisamente, con la tecnología de los programas de infiltración masiva, las pulseras electrónicas, las cámaras de seguridad, los dispositivos GPS y las futuras posibilidades asociadas a los dispositivos cyborg, desaparecerá la incertidumbre sobre nuestra condición de vigilados, porque tendremos la certeza de que somos objeto de vigilancia, no tanto por personas sino por programas informáticos o algoritmos. Un vigilancia que iría ligada al encarcelamiento virtual (con zonas de exclusión para los encarcelados) y que se adaptaría a la nueva era del capitalismo digital, donde la transparencia de nuestras acciones ante los nuevos sistemas de vigilancia permitirá dejar atrás instituciones como la prisión como mecanismo de control social, pero siempre teniendo presente, como apunta el autor que "en la història de l'exclusió i de la vigilància no hi ha passos arrere".

IHE

(Secretaría de la Revista)